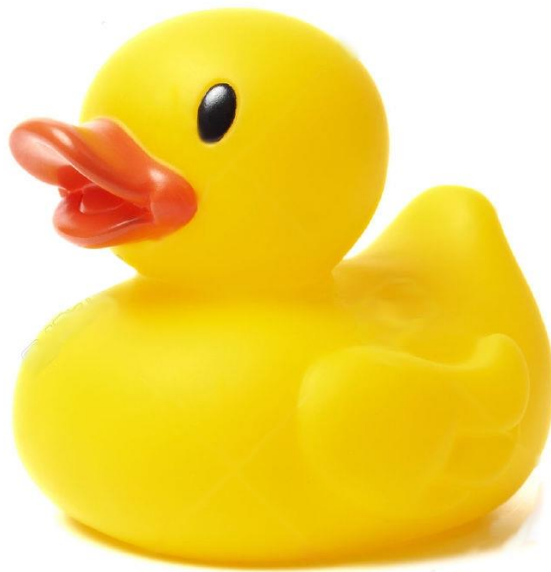

Kemikalieplan

2017-2021

Habo kommun

Antagen av kommunfullmäktige den 31 augusti 2017 §98

HABO KOMMUN

Innehåll

1. Inledning.....	3
1.1 Lagstiftning och kemikaliekrav	4
1.1.1 Lagstiftning och användning av kemikalier	4
1.2 Kopplingar till andra kommunala planer.....	6
1.2.1 Miljöprogrammet.....	6
1.2.2 Hälsans miljömål.....	6
1.2.3 Projektplan för giftfria förskolor	6
1.3 Uppföljning och revidering av kemikalieplanen	6
2. Fokusområden	7
2.1 Upphandling och kontroll.....	9
2.1.1 Åtgärd: Sätt gemensamma kemikaliekrav på ramavtal för kommunen och bolagen	9
2.1.2 Åtgärd: Kontroll och uppföljning av ställda avtalsvillkor.....	10
2.1.3 Åtgärd: Rutin vid upphandling för nyinköp av leksaker och inventarier	10
2.1.4 Åtgärd: Ny- och ombyggnationer mm. – krav på byggmaterial.....	11
2.2 Utbildning.....	12
2.2.1 Åtgärd: Informationskampanj i grundskolan om kemikalier.....	12
2.2.2 Åtgärd: Webbaserad utbildning för förskolepersonal	13
2.2.3 Åtgärd: Utbildning för beslutsfattare och chefer inom förskola och grundskola	13
2.3 Byggnationer	14
2.3.1 Åtgärd: Befintliga byggnader - inventering av fastigheter och utfasning av särskilt farliga ämnen	14
2.4 Systematisk kemikaliehantering.....	15
2.4.1 Åtgärd: Digitala stödsystemet Chemgroup.....	16
2.5 En kemikaliesmart förskola.....	17
2.5.1 Åtgärd: Riskbedömning och utfasning av leksaker och skadliga inventarier.....	17
BILAGA 1.....	19
Rutin för att arbeta med kemikalier.....	19
BILAGA 2.....	20
Rutin för införandet av nya kemikalier i verksamheten	20
BILAGA 3.....	21
Rutin för genomgång av kemikaliehantering för ny personal	21
BILAGA 4.....	22
Rutin för ersättning av farliga kemikalier.....	22
BILAGA 5.....	23
Rutin för transport av kemikalier som klassas som farligt avfall eller farligt gods.....	23

1. Inledning

Denna kemikalieplan har tagits fram för att Habo kommun inklusive de kommunala bolagen ska ha samsyn i hur kemikalier strategiskt ska hanteras i kommunen. Åtgärderna i planen syftar till att möjliggöra att uppsatta regionala och lokala mål inom kemikalieområdet uppnås.

Arbetsgruppen som arbetat fram kemikalieplanen är;

Caroline Eliasson	Miljöstrateg
Annika Freding	Fritid- och kulturförvaltningen
Ulrica Larsson	Tekniska förvaltningen
Johnny Nilsson	Barn- och utbildningsförvaltningen
Tina Plejert	Tekniska förvaltningen, gata/va
Lars-Erik Sidenholm	Huvudskyddsombud/Miljöförvaltningen
Pawel Sobczyk	Tekniska förvaltningen, fastighet
Charlotta Strengberg	Kommunledningskontoret/ekonomikontoret
Kenneth Svedlund	Habo Energi AB

Det finns över 100 000 olika kemikalier i samhället. När de introducerades på marknaden har man inte tagit hänsyn till om de är farliga för människan eller miljön. Nu gör EU:s kemikaliemyndighet en genomgång av alla ämnen som finns på marknaden. Lagstiftning inom EU och svenska lagar synkroniseras halvårsvis med den nya informationen som tagits fram och det behövs en ständig uppdatering av kunskap för det nya. Vissa kemikalier är dock nödvändiga och viktiga för många funktioner.

Det finns kemiska ämnen som kan skada genom att till exempel ge allergier som kan påverka hormonsystemet eller nervsystemet. Det finns också en del kemiska ämnen som inte bryts ner, utan samlas i djurs och människors kroppar. Arbetet med att fasa ut dessa farliga kemikalier och ersätta dem med mindre farliga är därmed väldigt viktigt. Samtidigt saknas det fortfarande mycket kunskap om hur kemikalier och föroreningar samverkar och vilka effekter de har tillsammans när de kommer ut i miljön.

Sveriges regering och riksdag har fastställt 16 miljökvalitetsmål, varav 14 berör kommunen. Ett av dessa är Giftfri miljö. Målet innebär att det till år 2020 ska finnas förutsättningar för att skydda människors hälsa och miljön ifrån farliga kemikalier. Ett av delmålen handlar om utfasningsämnen det vill säga ämnen som bör fasas ut.

I arbetet med att minimera riskerna för att människor ska utsättas för särskilt farliga kemikalier står följande i fokus: ämnen som klassats som cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska (CMR-ämnen), persistenta, bioackumulerande och toxiska (PBT), mycket persistenta och mycket bioackumulerande (vPvB) samt hormonstörande ämnen. I kommunens verksamheter kan dessa ämnen finnas i till exempel plaster, leksaker eller byggnadsmaterial.

Kommunala verksamheter inklusive de kommunala bolagen ska följa kemikalieplanens riktlinjer medan fristående, privata verksamheter får ta del av kemikalieplanen och påverkas i riktning att följa densamma. Planen kommer att kommuniceras på webben och eventuellt på näringslivsträffar.

1.1 Lagstiftning och kemikaliekrav

Kemikaliehanteringen i kommunens verksamheter regleras av en rad olika lagar, förordningar och direktiv beroende på bland annat; typ av produkt, vilka ämnen som finns i produkten och mängder. En del ämnen är förbjudna i vissa produkter, andra måste det finnas tillstånd för. Nedan följer en förklaring av europeisk och svensk lagstiftning för olika typer av kemikalier. Därefter följer en kort sammanfattning av vilka kemikaliekrav Habo kommun kommer att ställa med hänvisning till lagstiftningen.

1.1.1 Lagstiftning och användning av kemikalier

En stor del av lagstiftningen för kemikalier som måste följas är reglerad på EU-nivå med förordningar och direktiv. Europeiska Kemikaliemyndigheten heter ECHA (European Chemicals Agency) och är belägen i Helsingfors. Reglering på svensk nivå görs i miljölagstiftningen i Miljöbalken och i förordningar. Kemikalieinspektionen är den svenska tillsynsmyndigheten som ska bevaka att företagens och samhällets kemikaliekontroll sköts.

En viktig uppgift är att göra riskbedömningar för verksamheterna. Lagarna är grunden för att få fram underlag för att göra en bedömning om och hur människor kan påverkas av kemikalier som finns i verksamheterna.

Habo kommun har cirka 1100 olika kemiska produkter i verksamheten (registrerade i Chemgroup 2017). Av dessa är cirka 235 produkter klassade med någon farosymbol. Däremot finns cirka 70 produkter som är miljömärkta.

Reglering och regleringsverktyg av hälsofarliga kemikalier i korthet

REACH – EUs kemikalielagstiftning

Lagstiftningen börjar gälla stegvis. Kommunen måste veta vad som används i verksamheterna och stämna av att produkterna används på det sättet som de är registrerade. REACH har fastställt olika krav för olika roller i kemikaliernas livscykel. Rollerna kan vara tillverkare, importör, distributör och nedströmsanvändare. REACH reglerar användningen av särskilt farliga ämnen. Det är ämnen med egenskaper som är cancerframkallande, mutagena och reproduktionstoxiska (CMR), persistenta, bioackumulerande och toxiska (PBT) eller mycket persistenta och mycket bioackumulerande (vPvB). Dessa är definierade enligt Kemikalieinspektionen som utfasningsämnen.

Kandidatförteckningen – tas fram av Europeiska kemikaliemyndigheten (ECHA)

Förteckning över ämnen som har egenskaper som kan medföra allvarliga och bestående effekter på människors hälsa och i miljön, särskilt farliga ämnen. Ämnen som potentiellt kommer att införas i REACH och kräva tillstånd för användning.

RoHS direktivet

Begränsar användningen av tungmetallerna; kvicksilver, kadmium, bly, sexvärt krom och bromerade flamskyddsmedel; PBB, PBDE. Koncentrationsgränsen för respektive ämne är 1 % av vikten, utom för kadmium som är begränsat till 0,1 %. Gäller för elektrisk och elektronisk utrustning som har satts på marknaden 1 juli 2006 eller senare.

SIN-listan

Särskilt farliga ämnen listade utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen i REACH, utförd av internationella kemikaliesekretariatet ChemSec. Här finns ytterligare hormonstörande ämnen än de idag inkluderade i REACH och Kandidatförteckningen.

Produktvalsprincipen – Miljöbalken

Användning eller försäljning av kemiska produkter som skulle kunna medföra risk för människors hälsa eller miljön ska, om möjligt, ersättas med mindre farliga produkter.

Leksaksdirektivet

Reglerar leksakers säkerhet. Gäller för leksaker som är avsedda att vara leksaker för barn under 14 år. Tillverkaren och importören ska ha dokumentation på att kraven i leksaksdirektivet uppfylls.

Livsmedelverkets föreskrifter

Material och produkter avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Reglering av till exempel bly och kadmium i husgeråd och keramiska produkter. Ett emballage för livsmedel ska inte tillföra livsmedlet skadliga ämnen.

Arbetsmiljöförordningen- Arbetsmiljöverket

Där kemikalier används ingår REACH i det systematiska arbetsmiljöarbetet.

PRIO – Kemikalieinspektionens prioriteringsverktyg

Här listas utfasningsämnen (ämnen med särskilt farliga egenskaper) och prioriterade riskminskningsämnen (ämnen som uppfyller minst ett av flera kriterier med skadliga effekter).

Chemgroup – digitalt stödssystem för kemikaliehantering

Programmet finns tillgängligt som länk på Habo kommuns intranät och används som stöd vid riskbedömningar av kemikalier. Alla avdelningar i Habo kommun och bolagen har lagt upp kemikalielistor för verksamheten, vilka uppdateras regelbundet. Det finns möjlighet att lägga in leverantörer som kommunen har via avtal, prisuppgifter, leveransadresser och beställa produkterna via programmets produktkatalog som då bildas. Kemiska ämnen kan enkelt jämföras med begränsningslistor, vattendirektivet, AFS 2011:19 bilaga 1, SIN, RoHS direktivet mm.

1.2 Kopplingar till andra kommunala planer

Kommunen har under många år jobbat med att minska riskerna med kemikalier på olika sätt. Mål och åtgärder inom området finns därför i dagsläget med i flera styrande program inom kommunen. Dessa program följs upp årligen och är aktiva vid tidpunkten för införandet av denna plan. Programmen kommer att löpa parallellt med kemikalieplanen och kommer fortsätta att fungera som verktyg för att minska riskerna med kemikalier i kommunens verksamheter. Nedan finns en kort beskrivning av vilka det gäller.

1.2.1 Miljöprogrammet

Miljöprogram för Habo och Mullsjö kommuner antogs av kommunfullmäktige 2014. Programmet har fyra fokusområden: Energi & miljö, Miljömedvetenhet, Rent vatten och Natur & djur. De delar som kompletterar innehållet i Kemikalieplanen finns i fokusområdet för Miljömedvetenhet och omfattar sex åtgärder som tillhör två olika delmål i programmet. Under 2017 kommer en uppdatering ske av miljöprogrammet och denna kommer troligtvis att antas för att kunna börja gälla 2018.

1.2.2 Hälsans miljömål

Hälsans miljömål (2016-2020) är ett åtgärdsprogram som Länsstyrelsen har tagit fram för regionalt miljömålsarbete för de nationella miljö kvalitetsmålen: Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Saker strålmiljö och God bebyggd miljö. Programmet antogs av kommunstyrelsen 2015. Programmet är uppbyggt av åtgärder som kommuner och andra aktörer har åtagit sig att genomföra. De åtgärder från Hälsans miljömål som Habo kommun åtagit sig och som berör kemikalier är: ”Kemikalier i förskolan”, ”Utfasning av farliga ämnen i byggbranschen”, ”Fasa ut farliga kemikalier” samt ”Utbildning om rivningsavfall”.

1.2.3 Projektplan för giftfria förskolor

En projektplan för hur de kommunala förskolorna ska arbeta mot en giftfri förskola finns antagen i de delar som berör barn- och utbildningsförvaltningens verksamhetsområde och gäller för 2016-2017. Planen antogs 2015 av barn- och utbildningsnämnden och en projektledare för detta har utsetts. Den innehåller även ett avsnitt där konkreta åtgärder för förskolorna finns. Dessa följs upp årligen och därför har de varit en utgångspunkt när åtgärder för fokusområde Kemikaliesmart förskola tagits fram för detta program.

1.3 Uppföljning och revidering av kemikalieplanen

Respektive åtgärdsansvarig ska årligen lämna in uppföljning till miljöstrategen utifrån den mall som strategen skickar ut. Uppföljningen presenteras sedan i kommunstyrelsen.

Planen kommer att revideras i samband med att nuvarande planperiod går ut 2021.

2. Fokusområden

Det strategiska arbetet i form av åtgärder för att fasa ut kemikalier i kommunens verksamheter är uppdelat i fem fokusområden. Dessa fokusområden finns sammanfattade i tabellen nedan som inkluderar åtgärder, kostnader och nyckeltal. En mer detaljerad beskrivning av fokusområdena följer efter tabellen.

Åtgärdsnummer	Uppskattad kostnad	Nyckeltal
Fokusområdet Upphandling och kontroll		
2.1.1 Sätt gemensamma kemikaliekrav på ramavtal för kommunen och bolagen	Åtgärden beräknas inte medföra betydande ökade kostnader.	Antal avtal där miljökrav ställts. Hur många av dessa var gemensamma mellan kommun och de kommunala bolagen?
2.1.2 Kontroll och uppföljning av ställda avtalskrav	Kostnad för en ny/del av ny tjänst ca 500 000 kronor.	Andelen leverantörer som är föremål för uppföljning av totalt antal leverantörer som levererar varor för mer än 10 prisbasbelopp och tjänster/entreprenader för mer än 100 prisbasbelopp.
2.1.3 Rutin vid upphandling för nyinköp av leksaker och inventarier	Resurstid för upprättande av upphandlingsdokumenten. Uppskattningsvis tar det cirka 50 timmar.	Andel inköp som görs inom ramavtal
2.1.4 Ny- och ombyggnationer mm. – krav på byggmaterial	Åtgärden beräknas inte medföra betydande ökade kostnader.	*Andel projektering och upphandling för nybyggnationer där kravspecifikation har använts. *Har loggbok upprättats för alla avslutade ny- och ombyggnationer under året?
Fokusområdet Utbildning		
2.2.1 Informationskampanj i grundskolan om kemikalier	Uppskattningsvis ingen extra kostnad. Genomförandet sker förslagsvis som tema/projekt under ordinarie skoltid. Föreslaget temamaterial finns gratis från Håll Sverige Rent.	Antal elever som deltagit i temat under året

2.2.2 Webbaserad utbildning för förskolepersonal	Arbets tid för förskolepersonal. Utbildningen är kostnadsfri och tar cirka 1,5 timme och kan med fördel göras under ett APT.	Andel anställda som genomfört utbildning under planperioden
2.2.3 Utbildning för beslutsfattare och chefer inom förskola och grundskola	Utbildningen är kostnadsfri och tar cirka 1 timme.	Andel beslutsfattare som genomfört utbildningen under planperioden
Fokusområdet Byggnationer		
2.3.1 Befintliga byggnader: inventering av kommunens fastigheter och utfasning av särskilt farliga ämnen	Uppskattad kostnad: 300 000 kronor. Stöd från Boverket kan sökas om 25 %. Kostnaden blir med bidrag: 56 250 kr per år. Utan bidrag: 75 000 kr per år. Räknat på en 4-års period.	*Antal genomförda inventeringar *Att en handlingsplan har tagits fram
Fokusområdet Systematisk kemikaliehantering		
2.4.1 Digitala stödsystemet Chemgroup	Kostnad för Chemgroup i dagsläget (2017) är ca 3700 kr/månad. Ett utbildningstillfälle per år ingår i avtalet. Extra utbildning utöver det kostar 6000 kronor. Att göra riskbedömningar kräver också arbetstid.	*Andel användare som genomgått utbildning * Antal utfasnings- och riskminskningsämnen *Andel kemiska produkter med farosymbol som är riskbedömda
Fokusområdet En kemikaliesmart förskola		
2.5.1 Riskbedömning och utfasning av leksaker och skadliga inventarier	Uppskattad kostnad 190 000 kronor per år.	Antal verksamheter som har genomfört riskbedömning och har en aktuell åtgärdslista (beslutad med budget)

2.1 Upphandling och kontroll

Den offentliga sektorn i Sverige upphandlar årligen varor och tjänster för mellan 450 och 535 miljarder kronor. Genom att ställa miljökrav i offentlig upphandling stimuleras producenter till att utveckla miljöanpassade varor och tjänster. Genom dess inflytande på marknaden kan offentliga organisationer vara drivande aktörer på vägen mot en långsiktigt hållbar konsumtion och produktion.

Offentlig upphandling och kontroll av ställda krav är två viktiga verktyg för att minska den totala mängden särskilt farliga ämnen och är effektiva styrmedel för att framgångsrikt fasa ut dem. Habo kommun ska ställa kemikaliekrav vid upphandling av varor och tjänster. Kraven i upphandlingen ska överensstämma med gällande utfasningslistor i REACH. Genom att kontrollera levererade varor och tjänster säkerställer kommunen att ställda krav uppfylls och att gemensamma avtal följs.

Vid upphandling av byggtreprenader ska krav ställas om att lämpliga miljödatabaser ska användas för att välja byggmaterial utan miljö- och hälsorisker. Exempel på bedömningssystem som finns på marknaden i dagsläget (2017) är Basta, SundaHus, Byggvarubedömningen, VGV och Nordic Polymark (rörsidan).

2.1.1 Åtgärd: Sätt gemensamma kemikaliekrav på ramavtal för kommunen och bolagen

Syfte

Uppnå en samsyn för vilka kemikaliekrav som Habo kommun och de kommunala bolagen ska ställa vid upphandlingar av varor och tjänster.

Mål

Av alla gemensamma upphandlingsavtal som upprättas inom kommunen och bolagen till år 2019 ska 50 % ha ställda kemikaliekrav. År 2020 ska 100 % av avtalen ha kemikaliekrav ställda.

Nyckeltal vid uppföljning:

- Antal avtal där kemikaliekrav ställts. Hur många av dessa var gemensamma mellan kommunen och de kommunala bolagen?

Genomförande

- Ta fram gemensamma formuleringar och kravspecifikationer som ska användas vid upphandling.
- Centralt beslut av styrelsen i de kommunala bolagen om samarbete och samsyn i upphandling.
- Skapa en rutin för kommunikation mellan kommunen och bolagen vid tecknande av avtal.

Ansvarig

Ekonomienheten

Kostnad

Kommunen och de kommunala bolagen kommer gemensamt att upphandla större volymer och därmed få möjlighet att pressa priserna. Alternativt kunna ställa högre miljökrav till samma pris.

2.1.2 Åtgärd: Kontroll och uppföljning av ställda avtalsvillkor

Syfte

Kontrollera avtalsvillkor via stickprov gällande kemikalier- och miljökrav som ställts vid upphandlingar. Det är viktigt att leverantörer av varor och tjänster uppfyller ställda krav.

Mål

Införa stickprovskontroller av ställda avtalskrav i upphandlingen. Stickproven ska utföras för leverantörer som levererar varor för mer än 10 prisbasbelopp och tjänster/entreprenader för mer än 100 prisbasbelopp.

Nyckeltal vid uppföljning:

- Andelen leverantörer som är föremål för uppföljning av totalt antal leverantörer som levererar varor för mer än 10 prisbasbelopp och tjänster/entreprenader för mer än 100 prisbasbelopp.

Genomförande

- Stickprover bör göras regelbundet under avtalstiden.
- I första hand ska avtal med stor miljöpåverkan kontrolleras, t.ex. avtal gällande snöröjning, grävning, byggnationer när det gäller tjänster/entreprenader. För varor bör kontrollerna riktas mot förskola/skola.
- Vid avvikelser från avtalsvillkoren ska uppföljning ske.

Ansvarig

Ekonomienheten

Kostnad

Utrymme för denna typ av kontroller finns inte i dagsläget i kommunens verksamhet. En ny tjänst är därför nödvändig för att åtgärden ska kunna genomföras. Denna tjänst ska i första hand kontrollera avtal med kemikalie- och miljökrav, men kan med fördel även kontrollera andra avtalsvillkor om utrymme finns. Tjänsten skulle också kunna delas med Mullsjö kommun.

2.1.3 Åtgärd: Rutin vid upphandling för nyinköp av leksaker och inventarier

Syfte

Alla beställare har kunskap om vilka ramavtalsleverantörer som finns och vilka produkter som ingår i avtalet.

Mål

Alla nyinköp av leksaker och inventarier sker via ramavtal där miljökrav finns ställda.
Nyckeltal vid uppföljning: Andel inköp som görs inom ramavtal.

Genomförande

- En rutin för hur inköp ska genomföras tas fram och förankras hos verksamhetens chefer och beställare. Rutinen ska innehålla en ämneslista över ämnen som leksaker och inventarier inte får innehålla.
- Beställare lämnar årligen uppgifter till ansvarig för kommunens upphandlingar om inköp som gjorts under året samt hur många av dessa som har gjorts via ramavtal där miljökrav finns ställda.

Ansvarig

Barn- och utbildningsförvaltningen. Beställare på förskolorna tillsammans med förskolechef samt kontakt med kommunens ansvarige för kommunens upphandlingar.

Kostnad

Ingen kostnad utöver arbetstid. Uppskattningsvis tar det cirka 50 timmar.

2.1.4 Åtgärd: Ny- och ombyggnationer mm. – krav på byggmaterial

Syfte

Att genom ställda krav i upphandling få så kemikaliesmarta fastigheter som möjligt, framförallt de som är avsedda för barn- eller ungdomsverksamhet. Varje byggnation genomförs med bästa möjliga materialval enligt den kunskap som finns tillgänglig nu. Materialval och bedömningssystem dokumenteras på ett spårbart sätt i en loggbok. Med hjälp av en loggbok över varje fastighet ska det vara möjligt att följa upp vilka ämnen som finns inbyggda och hur skadliga de är.

Mål

- Vid projektering och upphandling för ny- och ombyggnationer samt underhåll och reparationer används framtagna kravspecifikation, enligt åtgärd 2.1.1.
- Projektledaren för respektive ny- eller ombyggnation ska se till att en loggbok upprättas. Kravet på loggbok bör inte gälla underhåll och reparationer.

Nyckeltal vid uppföljning:

- Andel projekteringar och upphandlingar för ny- och ombyggnationer samt underhåll och reparationer där kravspecifikation har använts.
- Har loggbok upprättats för alla avslutade ny- och ombyggnationer under året?

Genomförande

- Följa kravspecifikation inför varje projektering och upphandling. Den ska hållas uppdaterad i förhållande till nya riktlinjer.
- En loggbok med dokumentation av inbyggda byggvaror ska alltid följa med i varje projekt. Kravet på loggbok bör inte gälla underhåll och reparationer.

2017-05-26

- Loggboken skall minst innehålla uppgifter om typ av byggvara, varunamn, tillverkare, årtal, innehållsdeklaration, miljömärkning, mängd samt placering i byggnaden.
- Boken ska förvaltas och uppdateras vid ombyggnationer av fastighetsägaren.

Ansvarig

Ansvarig för åtgärden är fastighetsenheten. Upphandling av byggentreprenader ska genomföras av eller i samråd med ansvarige för kommunens upphandlingar.

Kostnad

Åtgärden beräknas inte medföra betydande ökade kostnader.

2.2 Utbildning

Kemikalielagstiftningen uppdateras ständigt i takt med ny forskning. Det är viktigt att hålla sig informerad och uppdaterad för att fatta relevanta beslut. För att nå målen och minska användningen av särskilt farliga kemikalier i varor och produkter behövs ökad kunskap hos politiker och berörd personal genom utbildning och information. Det är också viktigt att öka kunskapen hos elever i skolan som för sin framtid har stor nytta av att öka sin kunskap om kemikalier.

2.2.1 Åtgärd: Informationskampanj i grundskolan om kemikalier

Syfte

Öka kunskapen om kemikalier i vardagen bland högstadiel elever.

Mål

Elever i åk 7-9 ska ha deltagit i tema eller liknande arbete gällande kemikalier i vardagen samt ha fått kunskap om var man hittar mer information om detta.

Nyckeltal vid uppföljning: andel elever som deltagit i temat under året.

Genomförande

Hagabodaskolan ska årligen genomföra ett tema om kemikalier i vardagen. Det finns material med kreativa lektionsupplägg från exempelvis Håll Sverige Rent. Kontakta miljöstrategen för att få materialet.

Ansvarig

Barn- och utbildningsförvaltningen

Kostnad

Uppskattningsvis ingen extra kostnad. Genomförandet sker förslagsvis som tema/projekt under ordinarie skoltid. Föreslaget temamaterial finns kostnadsfritt från Håll Sverige Rent.

2.2.2 Åtgärd: Webbaserad utbildning för förskolepersonal

Syfte

Förskolepersonal ska ha kunskaper i vad begreppet kemikaliesmart förskola¹ innebär och hur/varför man arbetar med det nu och över tid.

Mål

Senast 2018 ska all förskolepersonal som berörs av arbetet med kemikaliesmart förskola genomgå utbildningen på webben. Utbildningen ska därefter ske löpande för exempelvis nyanställda.

Nyckeltal vid uppföljning: antal anställda som genomfört utbildningen under året.

Genomförande

Stockholms Stad har en lämplig webbaserad utbildning ”Kemikaliesmart förskola”. Utbildningen tar ca 1,5 timme att genomföra. Utbildningen ska genomföras i grupp förslagsvis vid APT. Deltagande ska dokumenteras. Kontakta miljöstrategen för att få gällande länk till utbildningen.

Ansvarig

Ytterst ansvarig för åtgärden är förvaltningschefen för barn- och utbildningsförvaltningen som kan delegera ansvaret vidare till respektive förskolechef.

Kostnad

Arbetstid för förskolepersonal. Utbildningen är kostnadsfri och tar cirka 1,5 timme och bedöms kunna genomföras inom ordinarie verksamhet, förslagsvis under APT.

2.2.3 Åtgärd: Utbildning för beslutsfattare och chefer inom förskola och grundskola

Syfte

Beslutsfattande politiker, chefer och inköpare ska ha uppdaterad kunskap om gällande kemikalielagstiftning, REACH och varför kommunen bör arbeta för en kemikaliesmart förskola.

Mål

Senast 2018 ska alla beslutsfattare och chefer som berörs av arbetet med en kemikaliesmart förskola genomgå utbildningen på webben. Utbildningen ska därefter ske löpande för exempelvis nyanställda.

Nyckeltal vid uppföljning: antal beslutsfattare och chefer som genomfört utbildningen under året.

¹ I planen används uttrycket ”kemikaliesmart förskola”, vilket är vår målsättning – på alla platser finns kemikalier och det är omöjligt att nå en helt giftfri förskola. Däremot går det på ett systematiskt sätt genom olika ansträngningar som beskrivs i denna plan att arbeta för att förskolorna ska bli kemikaliesmarta.

Genomförande

Upphandlingsmyndigheten har en lämplig webbaserad utbildning, den tar ca 1h att genomföra. Utbildningen kan genomföras enskilt eller i grupp. Dokumentera vilka personer som är närvarande. Kontakta miljöstrategen för att få gällande länk till utbildningen.

Ansvarig

Barn- och utbildningsförvaltningen

Kostnad

Webbutbildningen är kostnadsfri och åtgärden kräver därför enbart arbetstid och bedöms kunna genomföras inom ordinarie verksamhet.

2.3 Byggnationer

Inbyggda kemikalier kan orsaka miljöproblem och ohälsa i kommunens och de kommunala bolagens fastigheter. Där vistas barn och vuxna en stor del av sin tid vilket gör att arbetet med kemikaliesmarta byggnader bedöms vara särskilt viktigt.

Komplexiteten är stor inom området eftersom byggnaderna har byggts under olika tidsepoker, då olika byggkrav har gällt. Detta innebär att det kan finnas många inbyggda kemikalier med stor osäkerhet om hur det påverkar människor och miljön.

2.3.1 Åtgärd: Befintliga byggnader - inventering av fastigheter och utfasning av särskilt farliga ämnen

Syfte

För att få en överblick över skadliga kemikalier i byggmaterial i tekniska förvaltningens och de kommunala bolagens fastigheter planeras en inventering för att identifiera och fasa ut särskilt farliga ämnen.

Mål

Under programperioden ska fastigheter som tekniska förvaltningen och de kommunala bolagen ansvarar för som är byggda innan 1990 och som har någon form av barn- eller ungdomsverksamhet inventeras. Inventeringen dokumenteras. En handlingsplan ska upprättas i syfte att fasa ut förekomsten av byggnadsmaterial, varor och produkter innehållande särskilt farliga kemikalier.

Nyckeltal vid uppföljning:

- Antal genomförda inventeringar
- Att en handlingsplan har tagits fram

Genomförande

- a) Inventera alla fastigheter som är byggda innan 1990 (inklusive tillhörande utemiljöer) som inte har en dokumentation av inbyggda byggvaror. Antalet fastigheter inom kommunorganisationen uppskattas till ca 10 st, antalet i de kommunala bolagen uppskattas vara ungefär detsamma. Informationen ska dokumenteras för framtida bruk, vid renoveringar och översyn av lagstiftning. Åtgärden berör främst byggnader som är avsedda för barn- eller ungdomsverksamhet.
- b) Sammanställa en lista över farliga byggmaterial som finns i kommunens fastigheter samt förbereda en handlingsplan för att fasa ut dem.
- c) Följa handlingsplanen och byta ut byggmaterial där farliga kemikalier förekommer. Gäller framför allt asbest², bly, kadmium, kvicksilver, PCB, isocyanater³, freoner⁴, träskyddsmedel (kresot⁵). Andra ämnen typ PVC⁶ byts ut i samband med renoveringar, ombyggnader eller vid nästa periodiska underhåll.

Ansvarig

Fastighetsenheten på tekniska förvaltningen samt Habo Bostäder AB.

Kostnad

En uppskattad kostnad för inventeringen är cirka 30 000 kronor per fastighet. Den totala summan uppskattas till 300 000 kr för tekniska förvaltningen. Boverket har ett ekonomiskt bidrag, till och med 2018, som eventuellt kan sökas för åtgärden. Från och med den 1 november 2015 är det möjligt att söka bidrag för att rusta upp skollokaler. Från och med 1 juni 2016 är det även möjligt att söka bidrag för upprustning av utemiljöer. Kostnaden blir i genomsnitt per år inklusive bidrag 56 250 kr. Om inte något bidrag beviljas blir summan 75 000 kronor. Räknat på en 4-års period.

Beroende på vad inventeringen visar, kan en kostnad uppstå för att ta bort det särskilt farliga byggmaterialet. Dock är det svårt att uppskatta hur stor kostnad det kan bli.

2.4 Systematisk kemikaliehantering

Habo kommun använder Chemgroup (2017) som digitalt stödsystem för kemikaliehantering och riskbedömningar för kommunens verksamheter. Detta är en förutsättning för att bland annat kunna bedriva en systematisk riskminskning vid kemikaliehantering. Kemikalielagstiftningen uppdateras ständigt och med hjälp av stödsystemet går det på ett enkelt sätt att följa den utvecklingen. Systemet gör det också möjligt att upprätta tydliga kemikalielistor och få en överblick var farliga ämnen finns.

² Asbest är ett samlingsnamn på flera mineraler och har bland annat hög mekanisk hållfasthet och smidighet.

³ Isocyanater förekommer i plast och som bindemedel i lim, färg och lack.

⁴ Freoner är ett allvarligt miljögift då de långsamt åker upp i atmosfärer och tar bort ozon från ozonskiktet.

⁵ Kresot är ett träskyddsmedel.

⁶ PVC är en plast som används bland annat i byggnadsindustrin, sjukhusutrustning och i leksaker.

Det är angeläget att alla verksamheter tillämpar rutiner som beskriver hur förvaring och hantering av kemiska produkter och dess avfall ska ske samt hur riskbedömning ur miljö/arbetsmiljösynpunkt och eventuell utfasning av farliga ämnen ska genomföras. Rutinerna antas i samband med den här kemikalieplanen, se bilaga 1-5.

2.4.1 Åtgärd: Digitala stödsystemet Chemgroup

Syfte

Syftet är att systematiskt fasa ut farliga ämnen i kemiska produkter som finns i verksamheterna samt att ha kontroll på att de ämnen som finns hanteras så säkert som möjligt. Kommunens personal ska i möjligaste mån inte utsättas för kemikalier med farosymboler. Då utfasning inte går att genomföra ska riskbedömningen vara gjord.

Mål

- År 2018 ska riskbedömning för alla kemiska produkter som är märkta med farosymbol vara gjord för alla verksamheter inom kommunen och de kommunala bolagen.
- Personal som arbetar med kemikalier ska ha kunskap om kemikalielagstiftningen och om de kemikalier som finns på verksamheten. Man ska veta vilka risker som finns, hur eventuella olyckor ska hanteras och vara insatt i riskbedömningar som gjorts och medverka till att systematiskt fasa ut/ersätta farliga kemikalier.
- Personal som arbetar med kemikalier ska ha kunskap om hur kemikaliernas avfallshantering går till och vem man kontaktar för att skicka iväg det farliga avfallet.
- Personer som vistas i kommunens verksamheter ska inte utsättas för något ämne med farosymbol. Detta uppnås då dessa ämnen i första hand fasas ut. Om det är oundvikligt att behålla kemikalien i verksamheten ska en riskbedömning göras.

Nyckeltal vid uppföljning:

- Andel systemadministratörer som genomgått utbildning.
- Antal utfasnings-/riskminskningsämnen
- Andel kemiska produkter med farosymbol som är riskbedömda

Genomförande

- Systemadministratörer deltar i den årliga utbildningen som Chemgroup håller i kommunen.
- Utgå ifrån statistikrutan som finns på Chemgroups startsida för bedömning av vilka produkter som ska fasas ut. Varje förvaltning och kommunalt bolag ansvarar över de kemikalier, listor och riskbedömningar som hör till den egna verksamheten. Arbetet med utfasning är löpande.
- Vid transport av kemiska produkter som klassas som farligt avfall ska rutiner för säker transport följas, se bilaga 5.
- Riskbedömningar ska göras för alla kemiska produkter som är märkta med farosymbol.

Ansvarig

Respektive verksamhets användare för Chemgroup

Kostnad

Kostnaden för systemet är 3700 kr/månad vilken fördelas mellan förvaltningarna utifrån antalet kemikalier i förvaltningen. Denna kostnad är den aktuella vid kemikalieplanens framtagande. Utbildning Chemgroup: det ingår ett utbildningstillfälle/kemikaliegruppsmöte per år. Det går att välja till fler utbildningstillfällen, då kostar de 6000 kr/gång. Att genomföra riskbedömningar för kemikalier tar tid i anspråk. Antalet timmar som det tar varierar beroende på antalet kemikalier som finns i verksamheten.

2.5 En kemikaliesmart förskola⁷

Forskningen pekar entydigt på att små barn är mer känsliga för kemikalier än vuxna eftersom deras kroppar inte är färdigutvecklade. Detta gäller speciellt organsystem som utvecklas efter födseln, till exempel hormonsystem och immunsystem. Barn utforskar dessutom sin omgivning genom att smaka och suga på saker och utsätts därför för mer skadliga kemikalier än vuxna. Kemikalieplanen innehåller därför åtgärder för att små barn inte ska bli utsatta för särskilt farliga ämnen i förskolor och på lekplatser.

2.5.1 Åtgärd: Riskbedömning och utfasning av leksaker och skadliga inventarier

Syfte

Att sanera bort och byta ut alla farliga och/eller gamla leksaker inköpta före 2008 för att helt kunna utesluta de allra största riskerna med skadliga kemikalier i leksaker.

Mål

Att under perioden 2018-2020 sanera bort och byta ut leksaker och inventarier som innehåller dokumenterat skadliga kemikalier.

Nyckeltal vid uppföljning: antal verksamheter som har genomfört riskbedömning och har en aktuell åtgärdslista (beslutad med budget).

Genomförande

En riskbedömning och åtgärdslista för varje verksamhet görs. I den tas hänsyn till barnens perspektiv och vilka ämnen de utsätts för under sin dag i verksamheten. Mall för riskbedömning finns framtagen.

1. Genomgång av verksamhetens produkter och inventarier ur barnens perspektiv.
2. Bedömning av farlighet och behov av utfasning.
3. Åtgärder tas fram för att fasa ut produkter som identifierats.
4. Ansvarig och tidsaspekt definieras i åtgärdslistan. Detta används som prioriteringsordning i utfasningen.

⁷ I planen används uttrycket ”kemikaliesmart förskola”, vilket är vår målsättning – på alla platser finns kemikalier och det är omöjligt att nå en helt giftfri förskola. Däremot går det på ett systematiskt sätt genom olika ansträngningar som beskrivs i denna plan att arbeta för att förskolorna ska bli kemikaliesmarta.

2017-05-26

Ansvarig

Barn- och utbildningsförvaltningen

Kostnad

Kostnaden för ersättning av produkter och inventarier beräknas till ca 190 000 kr/år och kommer att fördelas på tre budgetår. Totalsumman beräknas till ca 570 000 kr.

Finansieringen beslutas i barn- och utbildningsnämnden, och därefter sker samråd mellan förskolechefer och barn- och utbildningsförvaltningen.

BILAGA 1

Rutin för att arbeta med kemikalier

För att möta de ökade kraven i lagstiftningen för kemikaliehanteringen har Habo kommun beslutat att alla förvaltningar ska använda det digitala stödsystemet Chemgroup.

Alla kemikalier i verksamheten finns listade i Chemgroups system. Inventering av kemikalier bör ske årligen i verksamheterna. Riskbedömning och skyddsblad ska göras för varje produkt som är märkt med farosymbol. Varje enhet ska ha en pärm med uppdaterad information om kemikalierna.

Gör i ordning din pärm:

I pärmen kan du lägga in de rutiner och instruktioner som du vill ha med. Lägg in en översikt över användarna i förvaltningen. Dra ut en produktkatalog och skyddsblad ur kemikaliehanteringssystemet och sätt in i pärmen.

Gör en riskbedömning av kemikalierna:

Börja med de produkter som är farligast (titta på symbolerna) och de som används mest. Sikta in dig på att fylla i de delar som berör arbetsmiljö, miljö och brand. Kvalitetsdelen är främst för certifierade företag, eller om det är extra viktigt att produkten uppfyller viss kvalitetsstandard. Parallellt med arbetet med riskbedömningar ska vi systematiskt byta ut de farligaste produkterna mot mindre farliga.

Begränsningslistor och utfasningslistor:

Vi ska systematiskt gå igenom alla ämnen som de kemiska produkterna innehåller och jämföra dessa med de begränsningslistor som finns. Om någon kemikalie innehåller ett ämne som finns med på någon utfasnings/begränsningslista måste vi titta på vad som gäller för det ämnet (t.ex.: när det ska fasas ut, begränsningar i användning, särskild skyddsutrustning).

Gör så här:

Under fliken ”Miljö” finns ikonen *Matcha era kemikalier mot begränsningslistor*. Klicka på den och fyll i de tomma rutorna. Gör en sökning av listan i Chemgroup och se om det finns kemikalier som innehåller någonting som är begränsat eller ska fasas ut. Du kan välja att exportera till Excel.

Ska ni köpa in kemikalier via Chemgroup? Se bilaga 2 – *Rutin för införandet av nya kemikalier i verksamheten*.

BILAGA 2

Rutin för införandet av nya kemikalier i verksamheten

Kemikalier som redan finns inlagda i Chemgroup ska användas i första hand, eftersom de har genomgått en riskbedömning. Behöver verksamheten en ny produkt ska beslut tas av förvaltningschef, alternativt enhetschefen. Nedanstående rutin ska följas. Det finns olika krav på t.ex. skyddsutrustning för olika produkter, kontrollera det innan nedanstående steg påbörjas.

Gör så här

Steg 1:

Skicka ett mejl till info@chemgroup.se med följande information:

- Namnet på den nya kemikalien och vilken verksamhet/avdelning som vill använda den
- Leverantör och förpackningsstorlek
- Användningsområde för den nya kemikalien
- Om den nya kemikalien ska ersätta en befintlig kemikalie och i så fall vilken
- En uppskattning av hur stor mängd av den nya kemikalien du tror kommer att användas under ett år

Vi kan själva inte ändra förpackningsstorlekar i webshopen vid beställning då detta hänger ihop med vårt artikelnummer och i sin tur med kopplingar till leverantörer och leverantörernas artikelnummer och EAN-koder för förpackningen.

Steg 2:

Chemgroup undersöker om det finns en kemikalie med motsvarande funktion som redan används inom någon av Habo kommuns verksamheter.

Om ja – Chemgroup kontaktar dig och frågar om kemikalien med motsvarande funktion kan användas även i din verksamhet.

Om nej – Förslag på ny lämplig produkt verifieras, med hänsyn till funktion, miljömässighet och pris.

Steg 3:

Chemgroup gör en riskbedömning utifrån verksamhetens användningsområde och registrerar sedan den produkten i vårt stödsystem.

Steg 4:

Den person i din verksamhet som är ansvarig för riskbedömningar ska godkänna Chemgroups förslag och göra en ny riskbedömning på den nya produkten.

Kan produkten inte godkännas för det ändamål som var tänkt tas ett nytt förslag fram enligt steg 2.

BILAGA 3

Rutin för genomgång av kemikaliehantering för ny personal

All personal som hanterar eller kommer i kontakt med kemikalier i verksamheten måste förstå hur kemikaliehanteringen går till för att minska risker gällande arbetsmiljö, yttre miljö och brand. För att åstadkomma detta så måste följande gås igenom med all ny personal i vår verksamhet.

Följande bör gås igenom gällande kemikaliehantering

- Information för ny personal om vilket stödsystem (Chemgroup) som kommunen använder och hur det är tänkt att användas. Kommer den nya personalen att göra inköp av kemikalier ska han/hon också informeras om hur inköpsrutinerna är.
- Var finns säkerhetsdatablad och skyddsblad? (Säkerhetsdatablad [länk](#), inloggning, kemikaliepärm, mobil tillgång)
- Säkerhetsdatabladens uppbyggnad följer 16 standardiserade avsnitt och innehåller uppgifter som är av betydelse för att förebygga skador hos människan och miljön. Följande avsnitt ska arbetsgivaren informera ny personal om.
 - Farliga egenskaper och märkning avsnitt 2
 - Åtgärder vid första hjälpen avsnitt 4
 - Brandbekämpningsåtgärder avsnitt 5
 - Åtgärder vid oavsiktliga utsläpp avsnitt 6
 - Hantering och lagring avsnitt 7
 - Begränsning av exponering/personligt skydd avsnitt 8
- Visa var utrustning för första hjälpen finns.
- Visa var absorberingsmedel finns vid spill.
- Visa var skyddsutrustningen finns.
- Gå igenom hantering för de produkter som har en riskfaktor över 2 för de kemiska produkter som användare kommer att hantera eller komma i kontakt med. Poängtera "viktigt hos oss", skyddsutrustning och märkning på produkt.
- Om användaren kommer att jobba med hårdplastinnehållande kemikalier skall särskild genomgång genomföras innan arbete påbörjas. Regelbunden utbildning och läkarundersökning måste också genomgå.
- Dokumentera vilka som fått genomgången.

BILAGA 4

Rutin för ersättning av farliga kemikalier

Kommunen får hjälp av Chemgroup med förslag på produkter som bör ersättas, d.v.s. de som ska tas bort på grund av att de innehåller ämnen med egenskaper som är farliga för hälsan eller miljön. För varje kemikalie som ska ersättas tillsätts en projektledare hos Chemgroup. Arbetet dokumenteras i kemikalieloggen löpande för att alla ska kunna följa utvecklingen. Rutinen skall tillämpas av alla användare som i sitt arbete hanterar/använder kemikalier.

Det är viktigt att när en produkt ska ersättas så ska ansvarig användare tillsammans med projektledaren från Chemgroup hitta en miljömässigt bättre produkt. Det är viktigt att du som ansvarig går in i Chemgroups kemikalielogg med jämna mellanrum för att kontrollera händelseutvecklingen med ersättning av produkter.

Uppföljning sker på det efterföljande årliga kemikaliegruppsmötet som Chemgroup håller i.

BILAGA 5

Rutin för transport av kemikalier som klassas som farligt avfall eller farligt gods

Kemiska produkter som ska kastas ska förvaras på ett säkert ställe, helst i ett låsbart skåp, innan borttransport. Om verksamhetens vaktmästare ska transportera godset till återvinningscentralen Sibbabo ska transportdokument alltid upprättas och tas med i transporten. Mall finns. Transportdokumentet ska sparas i avsedd pärm.

Emballage – det är viktigt att alla kemiska produkter som ska kastas förpackas på ett säkert sätt och i väl anpassade emballage, följ säkerhetsdatabladets instruktioner.

Märkning – Allt avfall ska tydligt och klart märkas med: typ av ämne, datum, avfallskod, farosymboler och avsändare.

Omhändertagande – Målet är att kemikalieavfall och farligt avfall bör omhändertas så fort som möjligt.